

طراحی لباس عصر بر اساس پوشاک

دوران صفویه

میترا زنگنه^۱، ابوالقاسم دادور^۲، فاطمه زارع هرفته^۳

چکیده

پروژه طراحی لباس عصر بر اساس پوشاک دوران صفویه شروعی است برای ایجاد طرح‌های جدید با استفاده از برشها و رنگ‌های زیبا و متنوع پوشاک دوران صفویه. در این پژوهش سعی شد از بین پوشاک صفویه، طرح‌هایی انتخاب شود که بتوان به بهترین نحو از آن‌ها در طراحی لباس عصر استفاده شود که با سلیقه‌ی بانوی ایرانی مطابقت داشته باشد. پوشاک صفویه برای طراحی لباس عصر بسیار مناسب بوده و از طرح‌های زیبایی چون اسلیمی و ختایی در تزئینات لباس عصر استفاده شده و با کمک از دوخت رنسانس به مرحله اجرا رسید. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - تاریخی و تحلیلی است و شیوه گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و استفاده از منابع مکتوب و اینترنت می باشد بدین ترتیب که انواع طرح‌های لباس صفویه مورد مطالعه و الگو برداری شد سپس در طراحی و دوخت لباس عصر اجرا گردید.

مقدمه

پوشاک دوران صفویه جایگاه مهمی در تاریخ پوشاک ایران دارد و پوشاک جزئی کوچک از فرهنگ هر ملتی است. پیش از ورود به پوشاک دوران صفویه و لباس عصر بی‌مناسبت نیست که به اختصار درباره‌ی واژه‌هایی چون پوشش، لباس، پوشاک و مد که گاه با هم اشتباه و گاه نیز، با هم اختلاط پیدا می‌کند، توضیح مختصری ارائه دهیم:

پوشش (Cover) به معنای مستور کردن و پوشاندن بخش یا بخش‌هایی از بدن است که قدمتی به اندازه‌ی قدمت زندگی انسان بر روی کره‌ی زمین دارد. بدیهی است نخستین پوشش‌هایی که زنان و مردان استفاده می‌کردند از جنس الیاف سلولزی و شاخ و برگ درختان بوده است که در واقع تا حدودی به انسان گرمی می‌بخشیده، آدمی را از گزند حشرات تا اندازه‌ای محفوظ می‌داشته و در حکم ستر عورت برای پنهان کردن بخش‌هایی از تن و بدن و پرهیز از قبح و زشتی برهنگی به خصوص در برابر جنس مخالف بوده است. لباس (Clothes) به مفهوم پوشاندن تن و بدن به طور کامل است و البته میزان پوشش به عرف، سنت و اعتقادات مردم هر جامعه بستگی دارد. پیراهن، دامن، کت و شلوار و جز آن لباس محسوب می‌شود.

پوشاک (Garments) به مفهوم پوشش دادن همه‌ی

اندام (جز بخش‌های محدودی چون صورت، بخشی از دستان و ...) است که شامل برتن کردنی‌ها، پوشش سر، پوشش پا، و حتی کمر بند، دستکش، شال گردن و زیورآلات هم می‌شود. مد (Mode) در معنای ریاضی و آماری خود یعنی هر آن چه دارای فراوانی بیشتری باشد. اما مد در مفهوم لباس و پوشاک یعنی آن نوع لباس یا پوشاک یا آن نوع رنگی که در سال یا فصل معینی از سال بیش از انواع دیگر لباس یا پوشاک و یا رنگ‌ها، مورد تقاضا بوده و طرفدار دارد. اما مد در مفهوم Fashion که با نوآوری، ابتکار و خلاقیت طراح لباس همراه است و در اصل منشاء غربی دارد به مجموعه‌ی لباس و پوشاک که طراح شاخصی برای فصل یا مناسبتی طراحی می‌کند، انواع و اقسامی را هم شامل می‌شود و برای معرفی و تبلیغ آن هم به شیوه‌های خاصی من جمله استفاده از نشریات ویژه بهره می‌گیرند، اطلاق می‌شود. به هر حال بحث ما در مجموعه حاضر لباس عصر و پوشاک دوران صفویه می‌باشد که می‌توانیم در مورد آن قضاوت کنیم.

مراحل کار عملی

موضوع کار عملی طراحی لباس عصر بر اساس پوشاک دوران صفویه می‌باشد. در ابتدای امر اطلاعات تئوری

جمع آوری گردید و تمام اطلاعات مربوط به دوران صفویه و پوشاک آن به دست آمد.

سپس بر مبنای این اطلاعات شروع به طراحی کرده و در رسیدن به طرح‌های جدید و زیبا از طرح لباس ها و پارچه‌های دوران صفویه استفاده شد. دلیل استفاده از پوشاک صفویه این است که از غنای بالایی در طرح و رنگ برخوردار می‌باشند. استفاده از طرح‌های اصیل ایرانی که قابلیت و تنوع زیادی در طرح، جنس و رنگ‌های شاد دارند در روند طراحی کاملاً مد نظر بوده است.

برای داشتن لباس‌هایی زیبا و ایرانی در راستای جذابیت و زیبایی بانوان ایرانی سعی بر این شد طرح‌هایی ارائه شود که با سلیقه‌ی بانوان مطابقت داشته و بتوان از طرح‌های این دوران در طراحی لباس عصر استفاده کرد. بنابراین طرح‌ها در کنار استفاده از تنوع بالای پیچش و تقوش پارچه‌ها سعی شده است در حد امکان رو به سادگی رفته و سعی شده رنگ و بوی اصالت هنر در صفویه حفظ گردد.

پس از جمع آوری مجموعه‌ای از طرح‌های زیبای صفویه از آن‌ها جهت طراحی لباس عصر استفاده شد. از میان صدها طرح پیشنهادی گلچینی انتخاب شد و برای دوخت آنها مجموعه‌ای از پارچه‌های ابریشمین و لطیف از شهرهای اصفهان، شیراز و یزد جمع آوری و در نهایت پنج نمونه از آنها برای بیان جذابیت‌های پوشاک صفویه در لباس برگزیده شد.

سعی بر آن شد که رنگ‌های انتخابی لباس‌ها از رنگ‌های

۱- دانشجوی کارشناسی نایب‌نویس علمی کاربردی طراحی و تکنولوژی دوخت - دانشکده هنر و معماری - دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد

۲- عضو هیات علمی دانشکده هنر و معماری - دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد

۳- مدرس دانشکده هنر و معماری - دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد

مدل ارغوان

این لباس متناسب سنین جوان است، قد آن تا حدود زانو، و یقه آن دکلته است. در بالا چند برش به صورت هفت منحنی و در پایین برشی به شکل گوده دارد. مدل این لباس همان طور که از ناحیه بالاتنه و در پایین لباس قسمت گوده مشخص است، چند لایه از حریر ارگانزا چین داده شده طبقه طبقه روی هم قرار دارد، که از چند لایه بودن لباس صفویه الهام گرفته شده است. برش‌هایی اریبی که روی بالاتنه قرار دارد فرد را چاق تر نشان داده و برای افراد با بالاتنه لاغر مناسب است. رنگ لباس بنفش و جنس آن ساتن بوده و حریر ارگانزا نیز به رنگ صورتی می‌باشد.

شکل ۱- استوری برد

مدل طرح اسلیمی

یقه‌ی لباس هفت باز، قد آن تا حدود زانو، هر دو پهلو دارای چاک، بین کمر و سینه دارای برش و شش قطعه حریر روی لباس کار شده و کناره چاک‌ها و روی یقه دارای تزئینات می‌باشد. یقه‌ی این لباس با توجه به مدل لباس‌های دوران صفویه که بیشتر لباس‌ها حالت چپ و راستی دارند و یقه‌های هفت دارند. در اینجا نیز این چنین استفاده گردیده است. همچنین استفاده از چاک در لباس - چین‌های ظریف در دو پهلو و نقوش اسلیمی سوزن دوزی شده نیز المان‌هایی از این دوران پرشکوه می‌باشد. همانطور که می‌دانیم، یقه‌ی هفت گردن را کشیده تر جلوه می‌دهد و برای افرادی که گردن کوتاه دارند مناسب است. خطوط عمودی که روی سینه و در زیر برش قرار دارد اندام را باریک نشان داده ولی برش افقی که بین کمر و سینه می‌باشد، عکس این تأثیر را دارد و آن قسمت را پهن تر نشان می‌دهد. جنس لباس از ساتن و حریر فیوره به رنگ آبی می‌باشد.

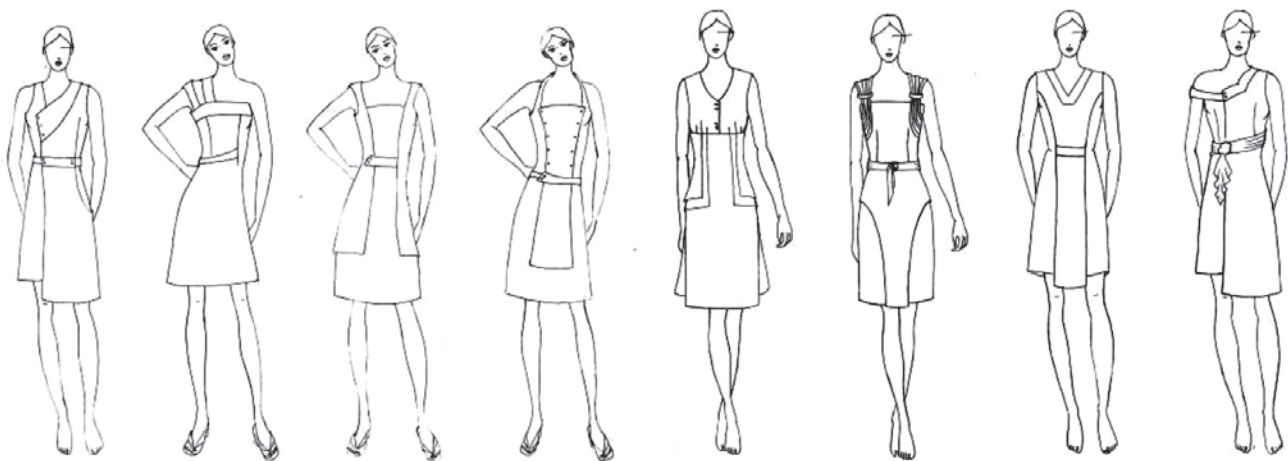
لباس آمده که رنسانس دوزی متناسب با قیطان دوزی دوره صفویه می‌شود. در قسمت کمر به وسیله‌ی همان نوارها تزئیناتی انجام شده. از بین کمر و باسن در یک طرف برش‌هایی به صورت منحنی می‌باشد که جدا از هم دوخته شده.

این لباس متناسب سنین جوان است. مدل این لباس همانطور که از برش‌های پایین آن پیداست از لایه‌ی پایین قبا برگرفته شده و همچنین چند لایه بودن آن تأثیری از چند لایه بودن پوشاک صفوی می‌باشد. برش‌های آن چون به صورت منحنی است باعث پهن تر نشان دادن باسن می‌شود. جنس لباس از ساتن در سه تنالیت‌های آبی رنگ می‌باشد.

پوشاک دوران صفویه باشد. بر روی هر کدام از لباس‌ها با توجه به مدل و برش آن سعی شده است از نگاره‌های تزئینی در کنار سبک‌هایی چون سوزن دوزی برای افزودن ظرافت به طرح استفاده شود؛ و طرح‌ها نشان دهنده انواع پارچه‌های ابریشمی، ترمه، مخمل و نقوش و تزئینات و بیچش شال کمر و دستار آنها در دوران صفویه موارد مورد الهام ما در طراحی لباس بوده است.

کارهای نهایی مدل طرح روان

یقه‌ی این لباس دکلته و قد آن تا حدود زانو می‌باشد. در قسمت بالا نوارهای باریکی از پشت لباس به و روی

شکل ۲- نمونه اتوهای اولیه

ویژه (رنگ لباس ها - جنس پارچه ها - پیمایش بعضی قسمت های لباس مثل سربند و شال کمر) در طراحی لباس عصر و از جنسیت پارچه‌ی لباس عصر، در لباس‌ها استفاده کرده و برای بهتر نشان دادن پوشاک دوران صفویه از یک سری تزئینات این دوران در لباس‌ها بهره گرفته و به زیبایی لباس‌ها افزوده شد.

منبع

۱. اصفهانی، آقاجانی، (۱۳۸۶)، دیواره نگاری‌های عصر صفویه در اصفهان، انتشارات فرهنگستان هنر، تهران.
 ۲. اولتاریوس، آدام، (۱۳۷۹)، اصفهان خوتین شاه صفی (سفرنامه)، ترجمه حسین کردبچه، جلد دوم، چاپ اول، انتشارات هیرمند.
 ۳. بلر، شیلا، (۱۳۸۵)، هنر و معماری اسلامی، ترجمه اردشیر اشراقی، انتشارات سروش.

۴. پاکباز، رویین، (۱۳۸۵)، نقاشی ایران از دیزباز تا امروز، نشر نارستان، تهران.

۵. تاورنیه، ژان بابیتست، (۱۳۳۶)، سفرنامه، تراب نوری با تصحیح دکتر حمید شیرانی، جلد ۵، چاپ دوم، انتشارات سنایی.

۶. چیت ساز، محمدرضا، (۱۳۷۹)، تاریخ پوشاک ایرانیان (از ابتدای اسلام تا حمله مغول)، چاپ اول، انتشارات سمت.

۷. راوندی، مرتضی، (۱۳۶۹)، تاریخ اجتماعی ایران، چاپ هفتم، انتشارات امیرکبیر.

۸. سیوری، راجر، (۱۳۷۸)، ایران عصر صفوی، ترجمه کامبیز عزیزی، انتشارات سحر، تهران.

۹. شاردن، ژان، (۱۳۷۴)، سفرنامه، ترجمه اقبال یغمایی، چاپ اول، انتشارات توس.

۱۰. شهشهانی، سهیلا، (۱۳۷۴)، تاریخچه پوشش سر در ایران، انتشارات مدبر.

۱۱. ضیاءپور، جلیل، (۱۳۴۹)، پوشاک باستانی ایرانیان، انتشارات فرهنگ و هنر، تهران.

۱۲. غیبی، مهرآسا، (۱۳۸۷)، ۸۰۰۰ سال تاریخ تمدن پوشاک ایران، انتشارات هیرمند، تهران.

۱۳. فیگوتروا، دن کارسیا دیسلوا، (۱۳۶۳)، سفرنامه، ترجمه غلامرضا سمیعی، چاپ اول، انتشارات نشر نو.

۱۴. متین، پیمان، (۱۳۸۳)، پوشاک ایرانیان، تهران دفتر پژوهشهای فرهنگی.

۱۵. ملک زاده بیانی، (۱۳۷۵)، تاریخ مهر در ایران، چاپ دوم، انتشارات یزدان.

۱۶. ولش، آنتونی، (۱۳۸۵)، شاه عباس و هنرهای اصفهان، ترجمه احمدرضا تقاء، انتشارات فرهنگستان هنر، تهران.

۱۷. هیلن برنر، رابرت، (۱۳۸۵)، هنر و معماری اسلامی، ترجمه اردشیر اشراقی، انتشارات روزنه، تهران.

۱۸. یارشاطر، احسان، (۱۳۸۲)، پوشاک در ایران زمین، ترجمه پیمان متین، انتشارات امیرکبیر، دانشنامه‌ی ایرانیکا.

۱۹. یوری، حسین، (۱۳۸۹)، مختصری درباره تاریخ تحولات لباس و پوشاک در ایران، انتشارات سیمای دانش، تهران.

20- www.jane-austen.co.uk/magazine/page-int

21- www.promgirl.net/cocktail-dresses.html

مدل دستاری

این لباس دکلمه می‌باشد که پارچه‌ای از جنس دیگر با نقوش پلنگی روی آن و دور بازوها قرار می‌گیرد بندی نیز یک طرف لباس وصل می‌شود قد لباس تا حدود زانو و یک پهلو دارای چاک است. مدل این لباس همان طور که از تزئینات و بند آن مشخص است برگرفته از نقوش اسلیمی می‌باشد. حریر نقش داری که در قسمت بالای لباس قرار گرفته و قسمت‌هایی از آن دارای پیلی‌های ریزی بوده الهام گرفته از دستار و شال کمر پوشاک صفویان بوده که باعث پرتر نشان دادن بالاتنه می‌شود. جنس این لباس از ساتن قهوه ای رنگ و حریر ابریشم به رنگ‌های سفید و قهوه ای می‌باشد.

شکل ۳- دوخت نهایی مدل طرح روان

مدل دراپه

این لباس دارای آستین است، قد آن تا حدود زانو و یقه‌ی آن دراپه می‌باشد. مدل این لباس همانطور که از یقه اش مشخص است، از پیچ و تاب داشتن بعضی از لباس‌های صفویه مثل شال کمر و دستار آن‌ها برگرفته شده است و تورهایی که روی سرآستین و روی بالاتنه در برش پرنسیسی تا پهلو آمده برگرفته از تزئینات لباس آن‌ها می‌باشد.

جنس این لباس ساتن و تور، به رنگ‌های قرمز و مشکی می‌باشد که رنگ قرمز نیز مورد استفاده‌ی صفویان بوده. خطوط عمودی که روی بالاتنه آمده اندام را کشیده تر نشان می‌دهد ولی یقه‌ی دراپه‌ی آن باعث پرتر جلوه دادن سینه‌ها می‌شود و برای افرادی که بالاتنه‌ی آن‌ها لاغر بوده مناسب است.

شکل ۴- دوخت نهایی مدل ارغوان

شکل ۵- دوخت نهایی مدل طرح اسلیمی

نتیجه گیری

در این تحقیق با بررسی پوشاک دوره‌های قبل از اسلام و بعد از اسلام و به خصوص دوره‌ی صفویه، دریافتیم که البسه دوره‌ی صفویه از غنای بالایی در طرح و رنگ برخوردار است و برای استفاده در طراحی بسیار عالی می‌باشد. پوشاک دوران صفویه طرح‌های بسیار زیبایی نسبت به دوره‌های دیگر داشته و به فرهنگ ایرانی بسیار نزدیک بوده. پارچه‌های آن‌ها از لطافت، ظرافت و زیبایی خاصی برخوردار بوده و در طرح لباسشان نیز ظرافت خاصی وجود داشت و به خوبی می‌شود از این طرح‌ها در طراحی لباس عصر استفاده کرد. و این که با توجه به تغییر و تحولات سریع مد ولی هنوز می‌توان از پوشاک تمام دوره ها به خاطر غنای بالا و دارا بودن فرهنگ ایرانی در طراحی لباس استفاده کرد.

در این پروژه سعی شد که از این نوع خصوصیات

شکل ۶- دوخت نهایی مدل دستاری

شکل ۷- دوخت نهایی مدل دراپه

